

Bagi Ibolya

Parancsra várva, némán, szélütötten

Baka-sors: örökös készenlét. Vizontlátás és búcsú. Békeidők kivagyji masírozása mögé rejtett kiszolgáltatottság, riadót rettegő álomtalan éjek. Borba fojtott szorongás, futó szerelmek vigasza, s a zubbonyzebben hordott fénykép ikon-szentsége. Menetelés a tűz, a vész, az ismeretlen pokol felé, páncélburok és jó ló nélkül, legfeljebb hitt vagy remélt védőangyal-fedezékben, földi utakon. Szemben az örök ellenséggel, kinek másságát csak a történelem szabta uniformisok, az idő-színezte válllapok, a hatalom aggata rangjelzések mutatják - a lényeg, a lényeg azonban az emberképű rettenet, a fenyegető halál. S végül az útközet, a megkerülhetetlen küzdelem, a kíméletlen kézitusa, élethalálharc.

Sorsunk is baka-sors. Mindannyian a gyalogság kötelékébe tartozunk. Verekszünk nemes és kevésbé nemes eszmék nevében, ki tudja milyen ellenséggel, kifinomult, rafinált fegyverzetben, vagy pusztá kézzel, vérszagtól ittasultan, brutális öldöklési vágytól hajtva. Kisemberségünk nyomasztó terhével, átmeneti sikerreinken felbuzdulva, vereségeink szégyenével vállaljuk a naponkénti harcra küldetést láthatatlan hatalmak vezényletével. De megéjük a béke euforikus pillanatait is, közkatonaként, lövészárkokból kiugrálva, fegyvertelenül, mocsktól szennyezett arccal. Amikor értelmét veszti a heroikus póz, a mártíromság ígérete üres frázissá minősül, s már nincs hős, csak ember-barát, megbocsátó ellenfél. Aki a másikban meglátja önmagát, s magában is felfedezni véli a másikat. Mert ő is harcra küldetett. Elrendelt sorsa a lázas örömök, kételyek és szorongások közé ékelt örökös-útonlevés, a történelem agyonkoptatott ösvényeire és ismeretlen útvesztőibe kényszerített menetgyakorlat.

Baka-sors.

Baka-szerep.

De miféle kozmikus hierarchiának alárendelt az ember-közlegény, kié a kivételesség mulékony dicsősége, honnan a tűnő ragyogás, a "fakózöld válllap" szépsége?

*A csillagok igen a csillagok
Az angyalok rangjelzései ott
Vannak hová felvarrta őket a
A mennyei káplár-hierarchia
De én uram bakád én hol vagyok
S hogy közlegényként is ragyoghatok
Te tetted-é vagy én tettem magammal*

Életünk történései ránk osztott szerepek kényszerű vállalásával szövődnek sorsunkká, vagy önhitten magunk választunk a repertoárból, hogy azután dicsőségtől övezve, vagy záptojástól bűzölögve távozzunk a színről? Ha elfogadjuk az "egy életed van" hétköznapi igazságát, a "senki nem bújhat ki a bőréből" banalitását, a "ne akarj más lenni, mint aki vagy" önigazoló szölamát, nem vagyunk mások, mint a történelem megfélemlített közkatonái, egy olcsó előadás ügyetlen statisztái. E világi színjáték szűkre szabott ideje, korlátozott tere ellen lázadva azonban autentikus szerepekre vágyunk, mert hol túl laza, hol túl szoros individualitásunk jelmeze, s a szerepálmokat nem kárpótolja az üres ripacskodás. Alteredgőink megrendült létünk védőburkai. Szerepeink önszanyargató debütálások. Magamutogatásba oltott póreség. Pehotnij-költészet. Yorick-szerep. Baka-sors.

Baka István költői alteredgői a hétköznapi és kivételesség szorításában vergődő, hol szenvedő, hol túláradó szenvedéllyel életigenlő anti-hősök, a "nagyság" korrekciói. Olyan kisemberek, kiknek többletudásuk van a létről, a korról, a történelemről.

Sztyeapan Pehotnij Oroszországa az a történelmi tér, ahol a kettősség tradicionális létminőségként van jelen, ahol időzónák csúsznak egybe, századok rétegződnek egymásra, s a megsérült emlékezet újra és újra összerakja a hitelesnek vélt Egészét, vagy annak utópisztikus jövő-képét. Barbár és keresztény, racionális és misztikus, patetikus és vulgáris, lírai és groteszk szölamok kavarnak a történelmi hangzavarban, s a költő-médiium közvetítette személyes élmény is erre hangszerelt. E költészet a hétköznapi igénytelenségét, a primitív földhözragadtságot, szellemtelenséget is ugyanúgy anyagává emeli, mint a kultúra rejtőző kincseit: e sivárságban egy-egy felvillanó motívum, név, helyszín mind az emlékezet értékőrző misszióját hivatottak

erősíteni. Sztjepan Pehotnij emlékezete, álma, intuíciója elevenen, köznapi szituációban, kortársként jeleníti meg a költő-elődöket, plasztikus élethelyzetet rajzolva köréjük:

*Megdermedt lábam haza nem találhat
Lépegetek de másbóvá oda
Hol Mandelstam lobol telefonálgat
S ír konyhaasztalán Ahmatova*

*A zöld szalonban tea gőze terjeng
Sziwarfüstfelhőn puttó könyökököl
Előszobából sárcipőt levette
Blok lép be és a kerevetre dől*

*Hodaszevics heringgel kezében
Csúszkál a járdán Puskinról motyog
S megindulnak Kronstadt felé a jégen
Végső rohamra a bosevikok*

Sztjepan Pehotnij testamentuma különös összegzés, átszemélyesített kultúr-töredékek lajstroma, keserű-groteszk számvetés. Haláltudatra vetített átlényegülések, válságos sorshelyzetek felidézései - raszkolnyikovi szorongás, rahmaninovi extázis, Hodaszevics-megélte undor, ahmatovai szerelemvágy. Mögötte-felette pedig zajlik egy nagy történelmi színjáték fináléja, "melyben színre lép/ S magába mint verembe hull a nép". Az emberi lét tragikus záróakkordja egybecseng egy korszak végkifejletével, a "minden széthull benned kívüled" tapasztalása apokaliptikus képeket görget egymásra. Nyomorúságos társbérletben, "kihűlt, mosogatólé szürke éjben" vegetál az ember, szellemtelen világának romhalmazai között, félbeszakadt előadások emlékével.

*Mindenki alszik. Hol hanyatt, hol hasra
Fekve csak én nem nyugszom el soha, -
Így fordul át hol írásra, hol sasra
Az orosz história garasa.*

A kor fogva tart, mélységei nem letfínt idők nosztalgikus varázsával vonzanak, hanem a megdermedt jelen mocskos poklával.

*Kondér-korom korom kora belőled
Hogy mászhatnék ki sikos vagy nagyon
Mindegyre visszacsúszom jól kifőzted
Uram te is de jól van rád bagyom*

Pehotnij búcsúzik, a költő-közlegény elhagyja a csatateret, távozása azonban ideiglenes:

*Angyalkürt ébreszt vagy az Auróra
Ágyúszava, mindegy lesz énnekem,
S az is, hogy mennybe szállok vagy pokolra
Taszít alá közömbös végzetem.*

Yorick visszatér, hogy végső búcsút mondjon, elköszönjön embertől, Istentől. Az udvaronc szerepet örökre felmondva, kíméletlen egyértelműséggel hámozza le magáról szerepeit. A dialógus monológra vált. A legbelső én hangja szólal meg, amikor már nincs mit átélni, eljátszani, feltámasztani. A titok, a személyes sors rejtette ismeretlen még felszínre hozható, megszólaltatható. Még van mit kimondani. A felfedhető titkok mélyén még ott lappang az értelem. A halál azonban - az egyértelmű, a kérlelhetetlen, a kikerülhetetlen, amiről mindenkinek tudomása van - kimondhatatlan.

*Búcsúzom tőletek barátaim ti
Kik elfecsegték minden titkomat
Csak egyet egyet nem mondhattatok ki
A legnagyobbat a Titoktalant.*

Egy más létminőség költészete.
S csak költészet.
Nincs hang, nincs lélegzet, nincs lüktetés.
Csak egy elhaló dallam.
Baka-sírató.